

Ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς συγκλονιστικότερες «λατρευτικές περιόδους τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου», πού δίνει τήν εὐκαιρία στούς πιστούς νά προετοιμασθοῦν γιά βιώσουν τό σταυρο-ἀναστάσιμο γεγονός τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος.

Πράγματι ἡ περίοδος τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀποτελεῖ τήν καρδιά ὁλοκλήρου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Αὐτός ὁ χαρακτηρισμός δικαιολογεῖται, τόσο ἀπό τό λειτουργικό πλοῦτο, ὅσο καί ἀπό τήν ἀσκητική της δομή. Πράγματι μέσα ἀπό μιά δέσμη εὐκαιριῶν προσφέρει στόν καθένα τή δυνατότητα γιά τήν εὕρεση τῆς προσωπικῆς του μετανοίας: «*ἰδού καιρός εὐπρόσδεκτος, ἰδού καιρός μετανοίας*», καί νά κάνει τόν ἐπαναπροσδιορισμό τῆς ὑπάρξεώς του ὡς μέλους τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος. Ἔτσι ἡ σύντονος προσευχή μέ «*τόν δυνάμενο σώζειν*», ἡ νηστεία, ἡ ἀποχή ἀπό κάθε φαύλη συνήθεια εἶναι κάποιες ἀπό τίς ἀσκητικές, λατρευτικές, δυνατότητες καί πού παρέχουν μοναδικές εὐκαιρίες γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Φυσικά τό ἀποκορύφωμα ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ πρόσκληση νά γευθοῦμε συχνότερα τήν ἀθάνατη βρώση καί πόση τοῦ Κυριακοῦ Σώματος καί Αἵματος, μοναδικοῦ ἀντιδότου κατὰ τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου.

Γιά τό σκοπό αὐτό ἡ ἀγιοπατερική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, παρά τό ὅτι ἀναστέλλει τό πασχάλιο μυστήριο τίς καθημερινές τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, προσφέρει τή δυνατότητα μετοχῆς στή θεία κοινωνία μέσα ἀπό τήν Προηγιασμένη λειτουργία, πού ἀποτελεῖ καί τή χαρακτηριστικότερη λατρευτική ἔκφραση αὐτῆς τῆς περιόδου. Τό Τυπικό τῆς ἐκκλησίας τονίζει ρητά γιά τήν τέλεση τῆ Προηγιασμένης τά ἐξῆς: «*αὕτη τελεῖται κατὰ πᾶσαν Τετάρτην καί Παρασκευήν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τῇ Πέμπτῃ τῆς Ε' ἑβδομάδος διὰ τόν Μέγαν Κανόνα, τάς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Ἑβδομάδος καί κατὰ διαφόρους ἑορτάς, πλήν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ἐάν αὗται τύχωσιν ἐν μέσῳ τῆς ἑβδομάδος τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς ἀπό Δευτέρας μέχρι Παρασκευῆς*».

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ἐδῶ, ὅτι ἡ γενεσιουργός αἰτία τῆς Προηγιασμένης πρέπει νά ἀναζητηθεῖ στήν ἀνάγκη πού ἐμφανίζεται ἀπό τούς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες νά κοινωνοῦν συχνότερα οἱ πιστοί τοῦ δεσποτικοῦ Σώματος καί Αἵματος. Ὁ ἅγιος Κυπριανός ἐπίσκοπος Καρχηδόνης (2ος αἰ.) σημειώνει ὅτι, οἱ χριστιανοί τῆς περιοχῆς του ἔπαιρναν ἀπό τούς ἱερεῖς ἁγιασμένο ἄρτο, πού τόν διατηροῦσαν στά σπίτια τους, ὥστε νά μεταλαμβάνουν καθημερινά. Ἀλλά καί στίς ἐκκλησίες τῆς Αἰγύπτου, (4ος καί 5ος αἰ.) παρατηρεῖται ἡ τήρηση τοῦ ἰδίου ἐθίμου. Ἐπίσης ὁ Μέγας Βασίλειος στήν 93η ἐπιστολή του πρὸς τήν μοναχή Πατρικία βεβαιώνει, ὅτι οἱ χριστιανοί κοινωνοῦσαν τέσσερις φορές τήν ἑβδομάδα: Τετάρτη, Παρασκευή, Σάββατο καί Κυριακή «*καί ἐν ἄλλαις ἡμέραις, ἐάν ᾗ μνήμη ἀγίου τινός*». Ἀλλά ὁ ἀποχρῶν λόγος τῆς καθιερώσεως τῆς προηγιασμένης κοινωνίας κατὰ τή Μεγάλη Τεσσαρακοστή ἦταν οἱ ἐρημίτες μοναχοί, πού δέν εἶχαν τή δυνατότητα νά παρευρίσκονται σέ θεία Λειτουργία πλήν τῆς Κυριακῆς. Γιά νά μή στεροῦνται τή θεία κοινωνία ἔπαιρναν τήν Κυριακή, μετά τό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας, ἅγιο Ἄρτο καί κοινωνοῦσαν κατὰ μόνας στά ἐρημητήριά τους, ἀφοῦ πρῶτα τελοῦσαν μιά μικρή ἀκολουθία κατὰ τίς ἀπογευματινές ὥρες.

Μέ τά δεδομένα αὐτά καί προκειμένου νά ἐξυπηρετήσῃ τίς ἀνάγκες τῶν πιστῶν

κατά τίς ἡμέρες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, πού δέν τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία, καθαγιαίνει στή λειτουργία τοῦ Σαββάτου ἢ τῆς Κυριακῆς, καί ἄλλο εὐχαριστιακό Ἄρτο (Ἀμνό), πού τόν προσφέρει γιά μετάληψη σέ μιά ἑσπερινή σύναξη, πού συνδυάζει τήν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ καί τῆς θείας Κοινωνίας. Σταδιακά ἄρχισε νά σχηματίζεται κάποιος ἐνιαῖος πυρήνας μέ κάποιους ψαλμούς καί τροπάρια, πού μετεξελίχθηκαν στή σημερινή μορφή τῆς ἀκολουθίας τῶν Προηγιασμένων.

Ὁ πνευματικός ἀγώνας εἶναι ἀναγκαῖος προκειμένου ὁ ἄνθρωπος νά μπορέσει νά ὑπερβεῖ ἐσωτερικές του ἀντιφάσεις καί νά ἀποκτήσει τήν ἀνάπλαση καί εὐθυγράμμιση τοῦ πρὸς τήν ὀγδοατική ἡμέρα τοῦ φωτός τῆς Βασιλείας. Ὁ ἀγώνας αὐτός δέν ἀφορᾷ μόνο ἐκείνους, πού ἔχουν ἀφιερώσει τή ζωή τους γιά ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, δηλαδή τούς μοναχοὺς, ὁ ἀγώνας αὐτός σχετίζεται καί μέ τούς χριστιανούς, πού ζοῦν στόν κόσμο. Ἔτσι ἡ ἀσκητική προσπάθεια εἶναι γιά ὅλους, ἔστω κι ἂν εἶναι πιό ἔντονη στοὺς μοναχοὺς. Αὐτό καταγράφεται σέ μιά ἀπό τίς εὐχές, πού καταχωροῦνται στή λειτουργική δέλτο τῆς Προηγιασμένης: «Σὺ πάσας ἡμῶν τάς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθόν ταύταις ἡγεμόνα τόν ἔνδοθεν λογισμόν ἐπιστήσας. Καί ὀφθαλμός μὲν ἀπέστω παντός πονηροῦ βλέμματος, ἀκοή δέ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίβατος, ἡ δέ γλῶττα καθαρευέτω ρημάτων ἀπρεπῶν. Ἄγνισον ἡμῶν τὰ χεῖλη τὰ αἰνοῦντά σε, Κύριε· τάς χεῖρας ἡμῶν ποίησον τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων, ἐνεργεῖν δέ μόνα τὰ σοί εὐάρεστα, πάντα τὰ μέλη καί τήν διάνοιαν τῇ σῇ κατασφαλιζόμενος χάριτι». (Εὐχή Πιστῶν Α'). Ἐνῶ μιά ἄλλη σημειώνει τὰ ὑπαρξιακά ὀφέλη ἀπ' τή συμμετοχή μας στό Ποτήριο τῆς ζωῆς. «...καί ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι, ἐνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ εἰπόντι· ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ· ὅπως ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν καί ἐμπεριπατοῦντος τοῦ Λόγου Σου, Κύριε, γενώμεθα ναός τοῦ παναγίου καί προσκυνητοῦ Σου Πνεύματος, λελυτρωμένοι ἀπό πάσης διαβολικῆς μεθοδείας ἐν πράξει ἢ λόγῳ ἢ κατὰ διάνοιαν ἐνεργουμένης...» (Εὐχή Προηγιασμένης)

Ἡ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας μας τονίζει πάντοτε τή δυνατότητα πού ἔχει τό Ποτήριο τῆς Εὐχαριστίας, ὅτι δηλαδή «καθαριεῖ τήν συνείδησιν ἡμῶν ἀπό νεκρῶν ἔργων εἰς τό λατρεύειν Θεῷ ζῶντι». Γιατί ποιά κτιστή δύναμη μπορεῖ νά εἰσχωρήσει στό βάθος τῆς ὑπάρξεώς μας καί νά τήν καθαρῇ; Ἀπολύτως καμμιά. Αὐτό εἶναι ἔργο τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ. Αὐτή καθαρίζει καί ζωοποιεῖ τό χῶρο αὐτό. Ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας, στήν ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας ἐπεξηγεῖ, ὅτι ἡ θεία Κοινωνία, καίτοι δίδεται διά τοῦ σώματος ὅμως «εἰς τήν οὐσίαν πρῶτον χωρεῖ τῆς ψυχῆς καί διά τῆς ψυχῆς εἰς τό σῶμα ὅλον διαβαίνει». Τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀληθινή βρώση καί πόση τῆς Ἐκκλησίας καί οἱ μετέχοντες τῆς θείας Κοινωνίας μεταβάλλονται καί γίνονται χριστοφόροι καί θεοφόροι. Ὅλα αὐτά δείχνουν τήν εὐεργετική ἐνέργεια τῆς θείας Κοινωνίας καί τή δύναμη τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐνέργειά τους καθαιρεῖ τή δύναμη τοῦ πονηροῦ, ἐνῶ αὐτός πού μέ ἐπίγνωση προσέρχεται στό Ποτήριο τῆς Ζωῆς γίνεται Ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Γιά τό σύγχρονο ἄνθρωπο τῆς μονομεροῦς ἐξωτερικῆς δραστηριότητος, τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνικανοποιήτου καί τῆς ψυχικῆς ἀνεστιότητος ἡ θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων ἀποτελεῖ μιά μοναδική εὐκαιρία γιά πνευματικές ἀναγωγές καί ἐπιστροφή στήν ἐσωτερικότητα καί μέσα ἀπ' τήν προσέλευση στή θεία κοινωνία νά

δημιουργεῖ τό προσωπικό μας πάσχα, πού τό ὀριοθετοῦν οἱ παρακάτω χαρακτηριστικοί στίχοι τοῦ ποιητῆ:

«Πάσχα θά κάμω σήμερα
κι εἶν' ἡ λαχτάρα μου μεγάλη!
Πάσχα θά κάμω πάλι σήμερα
γιατί θά κοινωνήσω πάλι».